

УДК 327(477):929Б.Гаврилишин
DOI https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2023-41-2

СПРИЯННЯ БОГДАНА ГАВРИЛИШИНА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ

Гаврилишин Петро Михайлович,
*кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин, докторант
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
gavryshp@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1187-9028*

Метою дослідження є з'ясувати, як представник української діаспори Богдан Гаврилишин посприяв у налагодженні та розвитку міжнародного співробітництва української держави. **Методологічною основою дослідження** стали методи аналізу, синтезу, принципи історизму та об'єктивності. Основні результати дослідження. Саме у визначений період часу на території Центральної та Східної Європи відбулись значущі геополітичні зміни у зв'язку розпадом Союзу Радянських Соціалістичних Республік та ліквідації Організації Варшавського договору. Ці події призвели до проголошення української незалежності та налагодження міжнародного співробітництва, з метою повноправного входження до грона вільних країн світу. У результаті цих процесів надзвичайно важливим було налагодження особистих міжлюдських контактів із провідними світовими лідерами та діячами. У зв'язку із цим на допомогу українській державності та дипломатії прийшов Богдан Дмитрович Гаврилишин. **Висновки.** У своїх мемуарах та даних ним у різний час інтерв'ю Богдан Гаврилишин ділився побаченими враженнями та здійсненими за його участі справами, які неможливо знайти в інших видах історичних джерел. Однією з провідних тем його як спогадів, так і діяльності стало покращення ефективності українського народу. Складовою ефективності є також встановлення міжнародних контактів. У результаті проведеного дослідження встановлено, що він був радником президента Леоніда Кравчука та трьох прем'єр-міністрів, допомагаючи їм встановлювати вагомих світових контактів. Науковець ввів українську еліту до Всесвітнього економічного форуму в Давосі, що значно розширило її контакти та можливості для розвитку України. Зневірившись в українських політиках, вчений у 2010 р. заснував Благодійний Фонд Богдана Гаврилишина, метою якого є підготовка значної групи молодих українців, які на власному досвіді вивчили б як функціонують передові держави Європи, та змогли б змінити Україну на краще.

Ключові слова: Богдан Гаврилишин, діаспора, незалежна Україна, радник президента, інституції, міжнародні відносини, благодійний фонд.

BOHDAN HAVRYLYSHYN'S SUPPORT TO THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL RELATIONS OF UKRAINE

Gavrylyshyn Petro Mykhailovych,
*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department
of International Relations,
Doctoral Student
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
gavryshp@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1187-9028*

The research purpose is find out how the representative of the Ukrainian diaspora Bohdan Hawrylyshyn contributed to the establishment and development of international cooperation of the Ukrainian state. **The methodological foundation of the research** became methods of analysis, synthesis, principles of historicism and objectivity. The main results of the study. It was during a certain period of time that significant geopolitical changes took place in the territory of Central and Eastern Europe due to the collapse of the Union of Soviet Socialist Republics and the liquidation of the Warsaw Pact Organization. These events led to the declaration of Ukrainian independence and the establishment of international cooperation, with the aim of full-fledged entry into the group of free countries of the world. As a result of these processes, it was extremely important to establish personal interpersonal contacts with leading world leaders and figures. In this regard, Bohdan Dmytrovych Hawrylyshyn came to the aid of Ukrainian statehood and diplomacy. **Conclusions.** In his memoirs and interviews given by him at different times, Bohdan Gavrylyshyn shared the impressions he saw and the things he did with his participation, which cannot be found in other types of historical sources. Improving the efficiency of the Ukrainian

people became one of the leading themes of both his memories and activities. Establishing international contacts is also a component of efficiency. As a result of the conducted research, it was established that he was an adviser to President Leonid Kravchuk and three prime ministers, helping them to establish important global contacts. The scientist introduced the Ukrainian elite to the World Economic Forum in Davos, which significantly expanded their contacts and opportunities for the development of Ukraine. Disillusioned with Ukrainian politicians, the scientist founded the Bohdan Gavrylyshyn Charitable Foundation in 2010, the purpose of which is to train a significant group of young Ukrainians who would learn from their own experience how advanced European states function and be able to change Ukraine for the better.

Key words: Bohdan Hawrylyshyn, diaspora, independent Ukraine, adviser to the president, institutions, international relations, charity fund.

1. Вступ. Серед багатьох відомих діячів української діаспори у світі виділяється Богдан Гаврилишин (1926–2016) – український та швейцарський фахівець з економіки, член Римського клубу, іноземний член НАН України, президент Фонду Богдана Гаврилишина, громадянин Канади, почесний консул України в Швейцарії, меценат та громадський діяч (Віднянський, 2014). Його постать викликає посилену увагу для дослідників тим, що це той нечастий випадок, коли представник діаспори повертався з еміграції в Україну, залишався тут жити і при цьому мав можливість, тією чи іншою мірою, впливати на державотворчі процеси.

Богдан Гаврилишин є званою особистістю періоду української незалежності. Про нього, на даний момент, не існує значної кількості наукових праць. З вітчизняних вчених його наукові здобутки досліджували Михайло Голянич (Голянич, 2017: 472–474), Олексій Геращенко (Геращенко, 2019: 116–120), біографію детальніше описували родичі в Україні Тетяна Гаврилишин і Володимир Гаврилишин (Гаврилишин, Гаврилишин, 2004: 208–214). У Швейцарії його життя описала Віржині Пуаеттон (Пуаеттон, 2019). Невеликі довідки про Богдана Гаврилишина уміщені в трьох енциклопедичних виданнях (Віднянський, 2014; Железняк, 2016; Мельничук, 2002). Втім, жодна з даних праць не містить більш глибоку інформацію про його взаємодію та допомогу українським державним інституціям у налагодженні міжнародних стосунків. Нами вже дотично піднімалася дана тема в контексті допомоги діаспори для молодшої української державності (Гаврилишин, 2022).

Метою статті є дослідити як представник української еміграції Богдан Гаврилишин посприяв у налагодженні та розвитку міжнародного співробітництва української держави. Для цього ставимо собі за завдання проаналізувати написані про нього праці, усі його спогади та віднайдені інтерв'ю, де відображено даний аспект його життя.

2. Становлення на набуття авторитету у світі

Народившись у 1926 р. в с. Коропець (зараз смт Коропець Чортківського р-ну) на Тернопільщині, що тоді знаходилося в складі Польщі, він зробив надзвичайно цікаву кар'єру, що виділяє його

біографію з поміж тисяч інших українських емігрантів. Перелік його зустрічей, знайомств та приятельських відносин вражає: митрополит Андрей Шептицький, американський політолог Збігнев Бжежинський, прем'єр-міністр Великобританії Маргарет Тетчер, прем'єр-міністр Італії і президент Єврокомісії Романо Проді, прем'єр-міністр Індії Індіра Ганді, генсек СРСР Михайло Горбачов, американський фінансист Джордж Сорос, президенти Леонід Кравчук, Леонід Кучма, Віктор Ющенко, Президент НАН України Борис Патон, українські інтелектуали Іван Дзюба, Мирослав Попович, глава УГКЦ Любомир Гузар та ін. І це ще далеко не повний перелік особистостей, з якими його зводила доля та неймовірна життєва енергія і цікавість до світу.

Богдан був наймолодшим із чотирьох дітей в сім'ї Дмитра Гаврилишина, що поєднував селянську роботу та підприємницьку діяльність. Зокрема, він вирощував хміль для броварень, а також спільно з партнером експортував свиней до Данії. Це, частково, пояснює пізніше зацікавлення сина Богдана економікою. Виходячи з відомої теорії про вплив дитинства на формування особи людини, відзначимо вплив тата Дмитра, який формував культ освіти у своїй сім'ї: «Мій батько воював у складі австрійської армії під час Першої світової війни й побував у Чехословаччині, Австрії та навіть у Північній Італії. Він помітив, що люди в тих країнах живуть набагато краще, і пов'язував це з вищим рівнем освіти, ніж той, який був у нас у Галичині (Західна Україна). Він прийшов до висновку, що має зробити все, щоб його діти мали змогу отримати найвищу можливу освіту» (Гаврилишин, 2011: 12).

Також у 1930-ті рр. він стає членом Пласту. Що цікаво, до найважливіших подій, коли він проживав в Польщі, Богдан Гаврилишин зараховував два пластових таборування у Карпатах в Остодорі неподалік від р. Лімниця. Це поряд із с. Підлюте, де розташовувалася літня резиденція митрополита Андрея Шептицького, голови Української католицької церкви та опікуна Пласту (Гаврилишин, 2011: 16).

Саме тому він здобуває освіту в Бучацькій, згодом Чортківській та Дрогобицькій гімназіях, зрештою повністю завершивши курс навчання і здавши матуру тільки в таборах Ді-Пі

у Німеччині. З Німеччини у 1947 р. виїжджає до Канади, де працює певний час лісорубом. За символічні кошти активно сам вчить і водночас навчає англійської інших українців, що з ним працювали в лісах Канади. Переїхавши до Торонто іде працювати барменом у пивному барі. Завдяки завершеній гімназії та здобутому рівню англійської невдовзі поступає в Торонтський університет, де у 1954 р. отримує ступінь магістра зі спеціальності «інженер-механік».

У 1954–1960 рр. працював на посадах з дослідництва, інженерної справи, менеджменту. У 1957 р. Богдана Гаврилишина від міжнародної корпорації ALKAN направляють на річне навчання до Женевської школи менеджменту, яка тоді називалась Центром навчання менеджменту (ЦНМ, пізніше – Міжнародний інститут менеджменту, МІМ–Женева) (Гаврилишин, 2011: 82). Тут він пише наукове дослідження «Порівняння промислового розвитку США та СРСР», здобувши ступінь МВА, і загалом зробив надзвичайно сильне позитивне враження на директора центру доктора Генні. У 1960 р. доктор Генні запрошує його працювати до Женеви в ЦНМ – відтоді Богдан Гаврилишин із сім'єю мешкав у Швейцарії. Пише дисертацію, яку захистив у 1976 р., здобувши ступінь Ph. D. з економіки в Університеті Женеви.

Близько тридцяти років Б. Гаврилишин працював у Швейцарії в Міжнародному інституті менеджменту – МІМ–Женева. Працював на таких посадах як директор з навчання (1960–1968 рр.), директор Інституту (1968–1986 рр.), почесний науковець (1986–1989 рр.). Своє викладання розпочав із таких дисциплін, як «Управління виробництвом», «Соціологія економічного зростання» (Гаврилишин, 2011: 96). Пізніше «викладав креативність, шляхи її підвищення за допомогою різних метод, таких як біологічний аналіз, біоніка та креативність груп, синектика. Крім того, я викладав такі курси, як «Середовище міжнародного бізнесу», «Управління міжнародними операціями». Після отримання докторського ступеня з економіки перейшов до викладання політології і геополітики. Мої зацікавлення змінювалися від поліпшення ефективності окремих особистостей до ефективності груп, потім до цілих корпорацій, а пізніше – до управління чи радше керування країнами» (Гаврилишин, 2011: 100).

У 1979 р. вчений виголошує доповідь Римському клубові під назвою «Дороговкази в майбутнє: До ефективних суспільств», на основі якої у 1980 р. виходить його книга англійською мовою з аналогічною назвою. Показуючи у цій книжці ряд показників ефективності суспільств, аналізуючи різні потенційні варіанти до кращого майбутнього, окремо виділяє прогностичний аспект, що допомагає визначити ймовірність здійснення

запрограмованих змін, а в разі неможливості їхнього втілення – передбачити найбільш ймовірні та найсприятливіші зміни (Голянич, 2017: 472–473). На основі нової методології аналізу ефективності суспільств та зіставлення позитивних і негативних тенденцій він передбачив «повний розпад Радянського Союзу як політичної реальності» (Гаврилишин, 2009: 118, 132, 214).

3. Допомога у становленні молоді української держави

Ще перед виходом на пенсію у 1986 р., вчений прийняв рішення присвятити себе Україні, адже передбачав зникнення СРСР. Богдан Гаврилишин міг використати для Батьківщини свій великий досвід, напрацьовані зв'язки та бачення світових процесів. В час комуністичної влади вченому вдалося не один раз відвідати Україну. Перші три візити мали місце у 1971, 1972 та 1988 роках. Про цей досвід Богдан Гаврилишин пригадує: «Під час перших двох подорожей до Києва я спостерігав, слухав, вивчав, зустрічався з людьми й налагоджував контакти. З третього візиту став більш активним. Мене запросили до інституту зі спеціальними програмами для вищих керівних кадрів уряду, включно з заступниками міністрів. Я прочитав лекцію викладацькому персоналу з 25 осіб на тему розроблення навчальних програм: визначення мети навчання, розроблення належного розкладу, добір методів викладання, що відповідає категоріям матеріалу, який вивчається, тобто знанням, налаштованістю і навичкам. Після лекції ректор того інституту сказав: «Ви, очевидно, володієте великими знаннями і досвідом викладання в багатьох країнах у сфері освіти адміністративних кадрів. Ми тут намагаємось викладати основи менеджменту людям, які працюють в установах, метою яких є не отримання прибутку, а складання бюджетів, структурування організації та управління людьми. Багато основних принципів і методів менеджменту такі самі, як і в сфері бізнесу. Чому б вам не стати на чолі інституту й вирішувати, що саме викладати, кому і як?» (Гаврилишин, 2011: 212). Пропозиція виглядала дуже заманливою. Будівля закладу була хороша та вигідно розташована, однак вчений відмовився, бо не хотів опинитись у стані підпорядкованого уряду.

Повернувшись до Женеви, науковець підготував пропозицію стосовно заснування Міжнародного інституту менеджменту в Києві. Йому допоміг колишній міністр федерального уряду Канади Г'ю Фолкнер, що рік працював у МІМ–Женева як «директор на стажуванні». Зрештою, вирішено було створити інститут як спільне підприємство МІМ–Женева та Інституту економіки Академії наук України. Тоді президія НАН України мала право затвердити рішення без звернення до уряду та отримання його дозволу (Гаврилишин, 2011:

212). Отримавши натомість пропозицію відкрити МІМ у Москві, Б. Гаврилишин наполіг, що це буде тільки Київ. Перша програма МВА розпочалася уже 2 січня 1990 р. (Гаврилишин, 2011: 214).

Восени 1989 р. на запрошення Римського клубу Джордж Сорос прочитав лекцію про світовий фінансовий ринок на річній конференції в Ганновері у Німеччині, де Б. Гаврилишин з ним і заприятелював. Передбачаючи швидке наближення здобуття Україною незалежності, він заігував відомого філантропа відкрити в Києві свій окремий благодійний фонд, а не як планований київський філіал московського фонду «Культурна ініціатива». Міжнародний фонд «Відродження» (МФВ – Україна) було створено у Києві в 1990 р. із залученням членів ряду організацій. Зокрема, Юрій Щербак представляв організацію «Зелений світ», Павло Мовчан – «Просвіту», Борис Олійник – «Фонду культури». Вони виступили в якості співзасновників і членів ради директорів МФВ. До наглядової ради також приєдналися: Іван Дзюба, Дмитро Павличко, Володимир Василенко, Валерій Мещеряков, Володимир Савельєв, Сергій Конев, Ігор Юхновський та Валентин Симоненко. Головою наглядової ради цього Фонду обрано саме Богдан Гаврилишин (Гаврилишин, 2011: 217–218). «Відродження» став одним з перших благодійних структур, створених для сприяння розвитку демократичного суспільства в Україні. З того часу МФВ підтримує громадські ініціативи, метою яких є закладати фундамент і створювати умови для позитивної трансформації соціуму. МФВ є складовою міжнародної мережі фондів Сороса. Вона складається з регіональних і національних фондів у понад тридцяти країнах світу, переважно в Центрально-Східній Європі. Перебуваючи під громадським контролем, МФВ, як недержавна організація, формує свою стратегію без втручання державних структур та іноземних урядів країн-донорів. Правління та Програмні ради визначають пріоритети Фонду. До їх складу входять авторитетні громадські діячі України, спеціалісти з тих сфер, в яких Фонд активно діє: громадянське суспільство, культура, медіа, охорона здоров'я, державне управління тощо (Міжнародний).

На 1990 р. не існувало інституцій для аналізу та пропозицій щодо політики уряду та інших гілок влади. Потреба в такого роду аналітиці була очевидна. Тож завдяки фінансуванню Джорджа Сороса Б. Гаврилишин засновує Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), що і досі працює в Україні (Гаврилишин, 2011: 219–221).

Із своїм багажем досвіду та корисних міжнародних контактів Богдан Гаврилишин став радником першого президента незалежної України. З головою Верховної Ради вчений ближче

познайомився, коли той у січні 1991 р. перебував на Світовому економічному форумі у швейцарському Давосі. Цей щорічний захід, тривалістю тиждень, відвідувало близько 1500 бізнесових та політичних лідерів з цілого світу. На ньому аналізується становище у світі та обговорюються майбутні напрями розвитку. Форум було розпочато у 1971 р. МІМ-Женева з нагоди 25-ї річниці його створення.

Про своє співробітництво з Леонідом Кравчуком у мемуарах вчений згадує наступне: «Відвідавши симпозіум, Леонід Макарович приїхав до нас у Женеві на вечерю. Після вечері він відвідав мене вбк і запитав, чи хочу я стати його радником. Я подумав хвилинку й відповів йому, що не вважаю, що це гарна думка. Він спитав – чи це через те, що я не хочу бути радником комуніста, що я боюся, що подумаютъ люди? Я відповів, що це він може опинитись у хиткому становищі в очах керівників комуністичної партії, якщо людина, відома як націоналіст і патріот України, стане його радником. Натомість я запропонував створити групу радників, так звану Консультативно-дорадчу раду в складі відомих осіб з різних країн, які б надавали консультації Верховній Раді, де представлено різні політичні течії, а не тільки її голові. Леонід Макарович одразу погодився» (Гаврилишин, 2011: 221). Вчений написав коло обов'язків ради та принципи її роботи. Далі звертався до людей, більшість з яких знав раніше. Як правило, це були люди з політичним досвідом у законодавчій та виконавчій гілках влади своїх держав, а також з міжнародною репутацією. Затрачені зусилля дали свої плоди – 12 березня 1991 р. Президія Верховної Ради Української РСР ухвалила рішення про офіційне створення Консультативної ради, що пів-на-пів складалася з українців та іноземців. До другої групи увійшли: Збігнєв Бжезінський, радник Центру стратегічних та міжнародних досліджень, колишній радник президента з питань безпеки США, Раймонд Барр, колишній прем'єр-міністр Франції, Романо Проді, професор, колишній голова Ради міністрів Італії, Рой Романов, прем'єр провінції Саскачеван у Канаді, лорд Джеффри Гоу, член британської Палати лордів, колишній віце-прем'єр-міністр Великобританії з закордонних справ та ін. (Гаврилишин, 2011: 221–222).

В розмові наприкінці липня 1992 р. з відомим дисидентом Іваном Дзюбою, що вийшла у 1995 р. окремою книгою, він дає наступну оцінку першому президенту: «Кравчук виявився добрим політиком, він добре відчуває різні політичні течії і зміни в них, добре оцінює вагу різних угруповань. Він гідно представляє Україну за кордоном. В тому, що його пріоритетом є збереження незалежності України, я не сумніваюсь. Він добрий промовець, але вмiє і слухати. В особистому

спілкуванні він коректна людина, хоча як президент мусив би дещо ізольоватись від завеликого числа колишніх «приятелів». Мабуть повинен виявити більше рішучості в оновленні кадрів і у просуванні економічних реформ» (Гаврилишин, Дзюба, 1995: 134).

В інтерв'ю 1996 р. для україномовного журналу «Кур'єр ЮНЕСКО» на запитання журналістки Наталії Василюк, щоб могло пришвидшити інтеграцію українців у світовий простір, він відповів наступне: «Передусім, треба знати мову, без знання мови, з допомогою перекладача, не налагодити контактів для спільної праці. І ще – технології. Люди повинні мати доступ до них. По-третє, треба випустити такі брошурки, які б давали основну інформацію: економічна статистика, відомості про кабінет міністрів, про те, чим займається кожне міністерство тощо. Коли я діставав телефонного довідника Кабінету міністрів чи адміністрації, у мене склалося враження, що це державна таємниця. Мають бути маленькі довіднички, різними мовами для різних секторів людності» (Василюк, 1996: 8).

Богдан Гаврилишин також виступив ініціатором приходу в Україну міжнародної студентської організації AIESEC, членом наглядової ради якої він був біля тридцяти років. Починаючи з 1994 р. розгорнулася активна робота по його поширенню та створенню його філіалів в різних університетах. З часом AIESEC–Україна здобула офіційний статус та вже не сприймалась як філіал AIESEC–Росія (Гаврилишин, 2011: 217).

В одному з інтерв'ю, даному в 2015 р., вчений робить своєрідний підсумок свого впливу та допомоги українському народу та державності: «У мене забрало багато часу, поки я зрозумів, наскільки Україна була ізольованою від світу і як мало знали наші президенти, прем'єр-міністри, голови Верховних рад про світ і про різні складові життя країни, законодавчий процес, виконавчі органи, ринкову економіку, потрібну соціальну і екологічну політику. Тому моя роль як радника здебільшого не могла бути плідною, це радше була втрата часу та енергії. Зовсім іншою була діяльність пов'язана із створенням різного роду інституцій, таких, як МІМ-Київ, чи Міжнародний центр перспективних досліджень, започаткування або допомога студентським організаціям – AIESEC, ПЛАСТ, Молодіжний європарламент України та іншим. Праця з молодіжними організаціями від самого початку була успішною і приносила велике моральне задоволення» (Чубай, 2021: 36).

Роблячи маленький підсумок, Богдан Гаврилишин, ставши радником першого президента України, мав можливість тією чи іншою мірою впливати не стільки на інститут президенства чи прем'єр-міністра, а й на законодавчу гілку влади, створивши Консультативно-дорадчу раду при

Верховній Раді, уряд – через Міжнародний центр перспективних досліджень та громадянське суспільство – завдяки Міжнародному фонду «Відродження».

4. Радник трьох прем'єр-міністрів України

В Україні вчений також зумів себе проявити в ролі радника трьох прем'єр-міністрів. Наприкінці 1999 р. президент Кучма поклав Віктора Ющенка, перед цим очільника Нацбанку, головою уряду. Керуючи перед цим фінансовою політикою, він мав добру репутацію в Україні та світі. Богдан Гаврилишин знав Віктора Андрійовича ще з 1993 р., часто з ним бачився, адже той був членом наглядової ради МІМ–Київ. Ющенко запросив вченого стати позаштатним радником, і науковець прийняв цю пропозицію, але з деякою заувагою: «Я здивував Ющенка та персонал МІМ–Київ, написавши йому листа як голова наглядової ради з проханням піти з ради, тому що прем'єр-міністр не повинен бути членом ради жодної організації, щоб його не могли звинуватити у конфлікті інтересів» (Гаврилишин, 2011: 261). Богдан Гаврилишин супроводжував Віктора Ющенка у важливих для української держави поїздках за кордон, де, використовуючи свої попередні контакти, знайомив його з людьми на вищих щаблях прийняття рішень в міжнародній сфері.

Відаючи належне тому, що Ющенко був прихильником Європейського Союзу та співробітництва з Північноатлантичним альянсом, науковець у своїх спогадах все ж зауважує, що той брав на роботу недостатньо фахових спеціалістів до кабінету: «Коли у Вашингтоні у нас була зустріч з групою конгресменів, Ющенко запевнив їх, що Україна стане членом СОТ до кінця 2000 року. Було б недоречно виправляти його у ході зустрічі, та коли ми йшли на іншу зустріч з так само важливою групою, один з його постійних радників або міністрів повинен був сказати йому, що членство в СОТ буде досягнуте не раніше, ніж через кілька років. Я не вважав, що саме мені слід сказати йому про це. Протягом наступної зустрічі він повторив те саме» (Гаврилишин, 2011: 262–263). Втім, коли через два тижні вони поїхали до Брюсселя, де Богдан Гаврилишин познайомив Ющенка з Романо Проді, головою Європейської комісії, перший знову ствердив, що Україна увійде в СОТ до завершення поточного року. Це викликало сумніви Проді щодо голови уряду України, про якого в цілому склалася досить гарна думка (Гаврилишин, 2011: 263).

Після відставки Ющенка з посади він отримує пропозицію стати радником від вже наступного голови уряду Анатолія Кінаха: «Я відповів, що, зважаючи на те, що був радником Ющенка і зберігаю певну лояльність до нього, я маю спочатку порадитися з ним, чи ставати радником його наступника. Я подзвонив Ющенку, який

відреагував так: «Вам не тільки слід, ви повинні прийняти пропозицію Кінаха стати його радником. Це буде корисно для України» (Гаврилишин, 2011: 263). Він теж супроводжував його у важливих подорожах та сприяв вирішенню непересічних справ: «Генеральний секретар Міжнародної торговельної палати (МТП), розташованої у Парижі, Марія Каттаві запросила мене приїхати до Парижа на один день, де мені розказали, що і як робить МТП й особливо про її роль міжнародного арбітражного суду в торгових питаннях. Вона зажадала, щоб я розворушив українського представника МТП, тому що АПП була дуже пасивна, не направляла делегатів на конференції МТП, не користувався послугами організації, особливо її арбітражним судом» (Гаврилишин, 2011: 263–264).

Це стало прикладом слабкої ефективності деяких українських дипломатів, що змусило вченого зустрітися з прем'єр-міністром в Києві, зробивши заувагу щодо пасивної участі у МТП. Богдан Гаврилишин навіть вніс пропозицію, що варто знайти українського юриста з хорошим знанням англійської, який зміг би працювати в Арбітражному суді МТП: «Я міг посприяти цьому, бо на той час головував у суді швейцарець, професор права і мій дуже добрий друг. Працювати з Кінахом було легко. Я подорожував з ним до США та Брюсселя. Він був добре підготовлений та ефективно використовував ресурси членів делегації» (Гаврилишин, 2011: 264).

Після відставки Кінаха вчений, не по свої волі, став радником прем'єр-міністра Віктора Януковича. У січні 2003 р. останній мав їхати в Давос на Світовий економічний форум. Незадовго перед цим до Богдана Гаврилишина зателефонували з українського представництва в Женеві, а потім і з МЗС України та попросили про сприяння у делікатній справі: «У Януковича був запланований сніданок на суботу о 07.30, на який мали прийти бізнесмени, керівники великих компаній, які можуть мати інтерес до інвестицій або інших форм бізнесу в Україні. Зважаючи на імідж, який мав Янукович за межами країни, посадовці, які дзвонили, були стурбовані тим, що не буде багато охочих прийти на сніданок. Вони спитали, чи зможу я зробити так, аби знані бізнесмени все-таки прийшли на цю зустріч. Я розіслав приблизно п'ятнадцять е-мейлів людям, яких добре знав, більшість із них – колишні випускники програм для президентів підприємств у МІМ–Женева» (Гаврилишин, 2011: 265). Це спрацювало і бізнесмени поприходили на зустріч з українським прем'єр-міністром.

На одній із зустрічей Віктор Янукович запитав у Богдана Гаврилишина, чи не бажає він стати радником голови уряду. Вчений тоді не дав чіткої відповіді. Втім, під час чергової подорожі до

Києва у березні 2003 р., він, із здивуванням, прочитав в «Урядовому кур'єрі», що рішенням уряду його призначено позаштатним радником Віктором Януковича (Гаврилишин, 2011: 265–266).

У спогадах Богдан Гаврилиши описує цікаві деталі подальшої своєї співпраці з прем'єр-міністром: «Янукович повинен був їхати в Брюссель наступного понеділка на саміт між Україною та ЄС, що відбувався кожні півроку. По обіді мені подзвонив Романо Проді, який на той час був президентом Європейської комісії, який вже багато років був моїм добрим другом. Він сказав: «Богдане, ваш новий прем'єр-міністр хоче зустрітися зі мною сам-на-сам під час саміту. З огляду на те, що я про нього чув, я дуже не хотів би такої зустрічі. Наразі я не зреагував на прохання. Що ти думаєш?» Я відповів: «Романо, Янукович є прем'єр-міністром України, тому вважаю, що тобі варто з ним зустрітися попри те, якої ти про нього думки. Якщо тобі так буде зручніше, я можу приїхати на цю зустріч разом з ним, щоб усе пройшло трохи легше» (Гаврилишин, 2011: 266).

Незабаром в Брюсселі ця приватна зустріч все ж відбулась. З Януковичем був Богдан Гаврилишин і Роман Шпек, що працював послом України в Європейському Союзі, а з Романо Проді – його політичний радник. «Янукович почав розмову кількома реченнями, вочевидь почувачись трохи незручно. Я попередив його заздалегідь, що у якийсь із моментів зможу продовжити розмову. Я так і зробив, говорив з Проді від імені України. Обговорення тривало приблизно 40 хвилин, Проді ставив запитання і робив деякі пропозиції. З усіх тих разів, коли я супроводжував президентів чи прем'єр-міністрів під час офіційних візитів за кордон, це був перший, коли я взяв слово, а прем'єр-міністр відчував полегшення, а не образу. Після Брюсселя я супроводжував Януковича до Цюриха, де відбулась зустріч з великою групою швейцарських бізнесменів, потім він відлетів до Києва, а я повернувся до Женеві» (Гаврилишин, 2011: 267).

Вчений зумів позитивно посприяти також і розвитку українського скаутського руху. Пласт вагомо вплинув на формування особистості Богдана Гаврилишина в дитячі та юнацькі роки, і через багато років, він натомість допомагав його зростанню у вже значно старшому віці. У 2003 р. він став першим українцем, що здобув членство у світовій скаутській фундації Baden Powell Fellowship. Це пізніше теж допомогло входженню Пласту до Світової Організації Скаутського Руху (СОСР). Проте для цього Пласту тоді довелося спершу ввійти до загальноукраїнської Національної Організації Скаутів України (НОСУ), фактично формально об'єднавшись з іншими організаціями скаутів. У 2008 р. НОСУ подала заявку на вступ до СОСР, і, невдовзі, Світовий

Скаутський Комітет на своїй зустрічі 28 лютого–2 березня 2008 р. дав позитивну відповідь (Субтельний, 2019: 389–390). Богдан Гаврилишин для цієї справи дуже сприяв, адже ставши головою законодавчого органу Крайової пластової ради в 2006–2008 рр., він використовував свої напрацьовані контакти, створений ним МІМ-Київ задля вдосконалення та розширення діяльності Пласту в Україні та його виходу на міжнародний рівень. Свідченням його серйозного підходу до цієї роботи було заснування Фонду Розвитку Пласту. Це дало можливість регулярно давати зарплатню постійним працівникам та фінансувати проведення таборів, організацію поїздок за кордон, покращення матеріальної бази тощо. Це посприяло трансформації Пласту із переважно регіональної західноукраїнської організації в набагато ширшу загальнонаціональну структуру.

Слід відзначити, що Богдан Гаврилишин був переконаний, що без допомоги діаспори українська нація не зможе вдало розвиватися. Ще будучи дитиною, він мріяв стати «достатньо авторитетною особистістю, щоб впливати на розвиток українського суспільства». Власне сильне почуття обов'язку до України він пояснює наступним чином: «Може, тому, що я завжди відчував себе зобов'язаним перед своєю країною, яка бачила, як я народився, відкрила мої таланти, дала мені освіту, цінності і навіть цікавість пізнавати цей світ... Мій старший брат віддав життя за нашу країну. Він щиро вірив у незалежну Україну. Через це його було заслано і страчено в Сибіру. Завдяки цьому прикладу абсолютної пожертви я відчував себе зобов'язаним присвятити принаймні частину свого життя моїй рідній країні» (Пуаєттон, 2019: 111–112). Втім, далеко не всі українці з діаспори прагнули врятувати Україну, чи мали б для цього хоча б змогу: «Насправді, я майже єдиний подібний приклад серед всіх українців, які живуть за кордоном. Я зустрічав багато співвітчизників у Канаді. Багато з них хотіли докласти зусиль, щоб змінити Україну, але вони залишалися досить обмеженими в своїх амбіціях. Вони вважали, що могли впровадити канадську систему, яку вважали ефективною, в Україні. Але все не так просто» (Пуаєттон, 2019: 111–112).

Зрештою, розчарувавшись в українських політиках, вчений робить ставку на молодь. У 2010 р. створює Благодійний Фонд Богдана Гаврилишина, що ставив за мету підготувати критичну кількість української молоді, які б вивчили як функціонують передові держави Європи і змогли б трансформувати Україну в значно кращу державу. Через рік після смерті Богдана Гаврилишина, фонд було перезасновано його дружиною та дітьми і він став називатися Фонд Родини Богдана Гаврилишина (Місія). Було продовжено усі ключові попередні напрямки

діяльності, зокрема і такі основні програми, як «Молодь змінить Україну» та «Молодіжні делегати України до ООН». За час функціонування обох фондів створилася спільнота випускників програм, яка нараховує понад 1500 учасників. Окремо варто виділити «Проект #bh15» – проект з популяризації Декларації відповідальності людини, створеної Богданом Гаврилишином у 2014 р. Складаючись із 15 пунктів, вона покликана формувати культуру персональної відповідальності в Україні та світі. Науковець доводив, що передумовою виконання Загальної декларації прав людини 1948 р. є засвоєння та прийняття кожним громадянином індивідуальної відповідальності у різних сферах життя. У 2021 р. Верховною Радою в Україні встановлено День відповідальності людини, який відзначається щороку 19 жовтня, в день народження Богдана Гаврилишин (Проекти Фонду).

Висновки. Будучи вихідцем з української еміграції, Богдан Гаврилишин повертається до України в період відновлення її незалежності. Використовуючи свій напрацьований досвід та зв'язки, сприяє налагодженню міжнародної співпраці України. Заснував такі важливі інституції, як Міжнародний інститут менеджменту в Києві, Міжнародний фонд «Відродження» та Міжнародний центр перспективних досліджень, що продовжують діяти до сьогодні. Волею долі став радником президента Леоніда Кравчука та трьох прем'єр-міністрів, допомагаючи їм встановлювати серйозні контакти із лідерами світового рівня. Вчений ввів українську еліту до Всесвітнього економічного форуму в Давосі, що значно розширило її контакти та можливості для розвитку української державності. Втім, пізніше, з відстані часу, він оцінював свою діяльність у якості радника як малоефективну, більше цінуючи створення ним інституцій та допомогу різним молодіжним організаціям. Зневірившись в українських політиках, науковець у 2010 р. засновує Благодійний Фонд Богдана Гаврилишина, метою якого є підготовка значної групи молодих українців, які на власному досвіді вивчили б, як функціонують передові держави Європи, та змогли б змінити Україну на краще. У 2014 р. Богдан Гаврилишин написав Декларацію відповідальності людини, що складається з 15 пунктів. Він доводив, що однією з передумов реалізації Загальної декларації прав людини 1948 р. є прийняття кожним членом соціуму індивідуальної відповідальності за різні сфери життя. У 2021 р. Верховна Рада України встановила День відповідальності людини, що відзначається щороку 19 жовтня, з нагоди дня народження Богдана Гаврилишина. Започатковані ним справи та створені ідеї продовжують жити, маючи і досі значний потенціал для України і не тільки.

Література:

1. Василюк Н. Інтерв'ю з Богданом Гаврилишином «Я належу цій землі...». *Кур'єр Юнеско*. 1996. грудень. С. 4–9.
2. Віднянський С. Гаврилишин Богдан Дмитрович. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Вип. 5. Біографічна частина: А–М / відп. ред. М. М. Варварцев. Київ : Інститут історії України НАН України, 2014. С. 88–89.
3. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: Доповідь Римському Клубові. : 3-тє вид., допов. Київ : Пульсари. 2009. 248 с.
4. Гаврилишин Б. Залишаюся українцем: спогади. Київ : Пульсари, 2011. 288 с.
5. Богдан Гаврилишин – Іван Дзюба. Діалог. Київ : Вид. Укр. Всесвіт. Координац. Ради та Респ. асоц. українознавців, 1995. 159 с. (Додаток до журналу «Сучасність» 1995. Січень, ч. 1).
6. Гаврилишин П. Допомога української діаспори для України: приклад Богдана Гаврилишина. *Сумський історико-архівний журнал*. № XXXIX, 2022. С. 33–40.
7. Гаврилишин Т.Ю., Гаврилишин В.П. Коропець. Історія і спогади. Тернопіль : Воля, 2004. 240 с.
8. Железняк М. Гаврилишин Богдан Дмитрович. *Енциклопедія Сучасної України* / ред.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. Т. 5. URL: <https://esu.com.ua/article-27985> (дата звернення: 26.12.2022).
9. Історія фонду. URL: <http://bhfoundation.com.ua/ourfoundation/history.html> (дата звернення: 26.02.2023).
10. Місія. URL: <https://bhfamily.org/> (дата звернення: 26.02.2023).
11. Міжнародний фонд «Відродження». URL: <http://oneu.edu.ua/pages/viddili-i-sluzhbi/miznarod/fondi/fondi-15/> (дата звернення: 01.03.2023).
12. Мельничук Б. Гаврилишин Богдан-Володимир Дмитрович. *Тернопільський енциклопедичний словник* : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. Т. 1: А–Й. С. 315–316.
13. Проекти Фонду. Фонд родини Богдана Гаврилишина : веб-сайт. URL: <https://bhfamily.org/proekty/> (дата звернення: 26.12.2022).
14. Пуасттон В. Невтомний мандрівник Богдан Гаврилишин : біогр. / пер. з франц. І. Відлер. Київ : Славутич-Дельфін, 2015. 144 с.
15. Субтельний О. Пласт. Унікальна історія українського скаутського руху. Торонто : Пластове Видавництво “Plast Publishing Inc.”, 2019. 440 с.
16. Чубай В. Богдан Гаврилишин: «Не національність людини прокладає стежку до певних успіхів, а почуття національної гідності, хоч би якою була ваша національність» : запис інтерв'ю 2015 р. *Наша Перспектива*. № 35, січень-грудень 2021. С. 34–37.

References:

1. Vasyliuk, N. (1996). Interviu z Bohdanom Havrylyshynom “Ja належу tsii zemli...” [Interview with Bohdan Gavrylyshyn “I belong to this land...”]. *Kurier Yunesko*. Hruden, pp. 4–9 [in Ukrainian].
2. Vidnianskyi, S. (2014). Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych [Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych]. *Ukraina v mizhnarodnykh vidnosynakh. Entsyklopedychnyi slovnyk-dovidnyk*. Vypusk 5. Biohrafichna chastyna: A-M / vidp. red. M. M. Varvartsev. Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, pp. 88–89 [in Ukrainian].
3. Havrylyshyn, B. (2009). Do efektyvnykh suspilstv: Dorohovkazy v maibutnie: dop. Rymskomu Klubovi [Towards More Effective Societies: Road Maps to the Future]. vyd. 3-tie, dopov. Kyiv : Pulsary, 248 p. [in Ukrainian].
4. Havrylyshyn, B.D. (2011). Zalyshaius ukraintsem: spohady [Remain Ukrainian: memories]. Kyiv : Pulsary, 288 p. [in Ukrainian].
5. Bohdan Havrylyshyn – Ivan Dziuba (1995). Dialoh [Dialogue]. Kyiv : Vyd. Ukr. Vsesvit. Koordynats. Rady ta Resp. asots. ukrainoznavtsiv, 159 p. (Dodatok do zhurnalu “Suchasnist” 1995. Sichen, ch. 1). [in Ukrainian].
6. Havrylyshyn, P. (2022). Dopomoha ukrainskoi diaspory dlia Ukrainy: pryklad Bohdana Havrylyshyna [The help of the Ukrainian diaspora for Ukraine: the example of Bohdan Hawrylyshyn]. *Sumskyi istoryko-arkhivnyi zhurnal*. №XXXIX, pp. 33–40 [in Ukrainian].
7. Havrylyshyn T.I., Havrylyshyn V.P. (2004). Koropets. Istoriiia i spohady [Koropets. History and memories]. Ternopil : Volia, 240 p. [in Ukrainian].
8. Zhelezniak, M. (2016). Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych [Havrylyshyn Bohdan Dmytrovych]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [elektronna versiiia] / red.: I.M. Dziuba, A.I. Zhukovskiyi, M.H. Zhelezniak ta in.; NAN Ukrainy, NTSh. Kyiv : Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, T. 5. URL : <https://esu.com.ua/article-27985> (accessed : 26.12.2022) [in Ukrainian].
9. Istoriiia fondu. [History of the fund]. URL : <http://bhfoundation.com.ua/ourfoundation/history.html> (accessed: 26.12.2022) [in Ukrainian].

10. Misiia [Mission]. URL : <https://bhfamily.org/> (accessed: 26.12.2022) [in Ukrainian].
11. Mizhnarodnyi fond “Vidrozhennia” [International Foundation “Renaissance”]. URL: <http://oneu.edu.ua/pages/viddili-i-sluzhbi/miznarod/fondi/fondi-15/> [in Ukrainian]
12. Melnychuk, B. (2004). Havrylyshyn Bohdan-Volodymyr Dmytrovych [Hawrylyshyn Bohdan-Volodymyr Dmytrovych]. *Ternopilskyi entsyklopedychnyi slovnyk* : u 4 t. / redkol.: H. Yavorskyi ta in. Ternopil : Vydavnycho-polihrafichnyi kombinat “Zbruch”, T. 1: A – Y. P. 315–316 [in Ukrainian].
13. Puaietton, V. (2015). Nevtomnyi mandrivnyk Bohdan Havrylyshyn [Tireless traveler Bohdan Hawrylyshyn]: biohr. / per. z frants. I. Vidler. Kyiv : Slavutyeh-Delfin, 144 p. [in Ukrainian].
14. Proiekty Fondu [Fund projects]. Fond rodyny Bohdana Havrylyshyna : website. URL: <https://bhfamily.org/proekty/> (accessed 26.12.2022). [in Ukrainian].
15. Subtelnyi, O. (2019). Plast. Unikalna istoriia ukrainskoho skautskoho rukhu [The unique history of the Ukrainian scout movement]. Toronto : Plast Publishing Inc., 440 p. [in Ukrainian].
16. Chubai, V. (2021) Bohdan Havrylyshyn: “Ne natsionalnist liudyny prokladaie stezhku do pevnykh uspikhiv, a pochuttia natsionalnoi hidnosti, khoch by yakoiu bula vasha natsionalnist” [Bohdan Hawrylyshyn: “It is not a person’s nationality that paves the way to certain successes, but a sense of national dignity, no matter what your nationality is”] : zapys interviu 2015 r. *Nasha Perspektyva*. № 35, sichen-hruden, pp. 34–37 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.03.2023
The article was received 27 March 2023